

Den strategiska planen för jordbrukspolitiken 2023 – 2027

Utformningen av EUs jordbrukspolitik (CAP) för perioden 2023 – 2027 är nu inne i sin slutfas. Regeringen skickade sitt förslag till strategisk plan för genomförandet av CAP (CAP-planen) i Sverige till EU-kommissionen i december 2021 och EU-kommissionen skickade för någon månad sedan ett observationsbrev till regeringen med sina frågor och kommentarer till regeringens förslag till CAP-plan. Regeringen har i ett översiktligt svar på kommissionens observationsbrev bland annat framfört att man inte har för avsikt att införa några nya åtgärder i Sverige utöver de som ingår i förslaget till CAP-plan från december 2021.

LRF ställer sig bakom flera delar av regeringens förslag till CAP-plan, men vi ser också att vissa delar borde justeras.

LRF ställer sig till exempel inte bakom regeringens beslut att inte ha med en miljöersättning för vallodling likt den ersättning som finns i nuvarande CAP. Vi ser också behov av ytterligare djurvälståndersättningar för betande djur liksom ytterligare justeringar av ersättningsnivåerna i kompensationsstödet. Sammantaget kräver detta gräspaket ytterligare nationell medfinansiering.

Ersättning för vall – en del av ett gräspaket

I april skickade LRF tillsammans med Ekologiska lantbrukarna, Världsnaturfonden WWF och Naturskyddsföreningen ett brev till regeringen där vi ber regeringen ompröva beslutet att inte ha kvar en ersättning för vall i CAP. För LRFs del är det viktigt att den vallersättning som i nuvarande CAP lämnas i områden utanför stödområdet för kompensationsstödet, ersätts med en ny vallersättning.

Ersättningen är givetvis viktig ur ekonomisk synvinkel för lantbrukarna, men vallodling i sig ger också många miljövinster för jordhälsa, kolinlagring, minskat växtnärläckage och är en del i hållbara odlingssystem. LRF har också framfört argument för vallersättning i brev till Näringsdepartementet daterat den 15 september 2020. Jordbruksverket har angett att miljöersättningen inte bidragit till ökad vallodling inom stödområdet, LRF ser dock, vilket vi framför senare i detta brev, att den pågående CAP-reformen mycket väl kan leda till en förskjutning från vall till annan produktion på åkermark genom det paket av ersättningar som regeringen har föreslagit i CAP-planen. Dessutom kan en ny vallersättning vara ett svar på kommissionens kritik att inte tillräckligt görs för att gynna kolinbindning i mark.

Kompensationsstödet – en del av ett gräspaket

LRF ser positivt på att regeringen har höjt budgeten för kompensationsstödet. Detta har möjliggjort justeringar av ersättningsnivåerna. Nivån på kompensationsstödet varierar utifrån en indelning i stödområde och typjordbruk. Typjordbruk 1 och 2 är grovfoderbaserad animalieproduktion, typjordbruk 4 är växtodling och typjordbruk 3 och 5 är mer extensiv produktion.

Regeringen anger att man har prioriterat höjning i alla stödområden för typjordbruk 2. För typjordbruk 1 och 4 har höjningar gjorts för flera stödområden medan andra blivit utan höjning och för typjordbruk 4, har 5 av 12 stödområden till och med fått sänkt ersättningsnivå.

LRF har förstått att kalkylunderlaget för kompensationsstödet har gjorts om helt, och i CAP-planen anges att man utgår från en princip om att i stödområde 1–5 (norra Sverige), lämna ersättning för drygt 70 procent av de beräknade kostnadsnackdelarna i kalkylen och i stödområde 6 – 12 (södra Sverige) för drygt 30 procent.

LRF ifrågasätter att regeringen valt att göra höjningar även för den mer extensiva produktionen. Utifrån målen i den nationella livsmedelsstrategin hade det varit mer ändamålsenligt att satsa ytterligare på typjordbruk 1, 2 och 4 och snarare sänka än höja ersättningsnivåerna för typjordbruk 3 och 5. LRF anser att regeringen bör göra en korrigering av CAP-planen inför 2023 genom att omfördela medel från typjordbruk 3 och 5 och höja ersättningen i de stödområden där ingen höjning har föreslagits i CAP-planen (stödområde 3,4, 6, och 7 för typjordbruk 1) samt där regeringen beslutat att sänka ersättningen (typjordbruk 4)

En relativt sett högre höjning för typjordbruk 2 än typjordbruk 1 anser LRF är välkommet eftersom skillnaden mellan typ 1 och 2 idag ger betydande trappstegseffekter för de företag som hamnar strax under gränsen för kraven för typjordbruk 1.

Förutom korrigeringen av planen beskriven ovan, anser LRF att ytterligare medel behöver tillföras i nationell medfinansiering för att möjliggöra att en högre andel än 30 respektive 70 procent av beräknade kostnader ger ersättning inom kompensationsstödet, liksom tillräckliga korrigeringar för typjordbruk 1 i stödområde 3, 4, 6 och 7. LRF återupprepar också att hästen bör utgöra underlag för kompensationsstödet. Korrigeringar och förstärkning av kompensationsstödet är också en del av ett gräspaket.

Kalkylerna för beräkning av ersättningsnivåerna i kompensationsstödet anges av Jordbruksverket som de mest komplicerade i CAP-planen, det gör det också viktigt att förklara hur de är uppbyggda och vilka val som gjorts. LRF har efterfrågat möten med Jordbruksverket för att få bättre förståelse kring kalkylerna och hur man kommit fram till resultatet, men något sådant möte har ännu inte varit möjligt att anordna.

Djurvälfärdsersättningar för utökat bete – en del av ett gräspaket

LRF ser positivt på att regeringen har valt att höja ersättningsnivåerna för de befintliga djurvälfärdsersättningarna. Samtidigt anser LRF att detta svenska profilområde behöver ytterligare satsningar och föreslår därför en djurvälfärdsersättning för bete som går utöver lagstiftningen som en del i ett gräspaket. Detta skulle omfatta mjölk, nötkött, får och häst i den del bete eller utevistelse är en del av lagstiftningen.

LRF har länge arbetat med frågor kopplat till betesbaserad djurhållning och det finns flera skäl till att dessa djurvälfärdsersättningar föreslås. Det gäller djurens välbefinnande men utöver detta handlar det också om att stimulera hävd av betesvallar och naturbetesmarker som minskar i omfattning.

- För mjölkkor och kvigor (rekryteringsdjur till mjölk) skulle ersättningen kunna utgå från befintlig lagstiftning som säger att mjölkkor och kvigor över sex månader ska vara på bete minst sex timmar per dygn i mellan 60 – 120 dagar beroende på var i landet djuren hålls. En djurvälfärdsersättning kan lämnas för den tid som överskrider detta.
- För dikor, kvigor och stutar för köttproduktion säger lagstiftningen att de ska gå på bete eller annan utevistelse 60 – 120 dagar, och en djurvälfärdsersättning kan handla om att djuren ska gå ute på gräsmark.
- Hästar ska enligt lagstiftningen normalt få möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter och en djurvälfärdsersättning kan även här handla om att djuren ska gå på gräsmark.
- För får säger lagstiftningen att utevistelse ska ske i en sammanhängande period i mellan 2 – 4 månader och djurvälfärdsersättning kan lämnas för att djuren går ute på gräsmark.

Djurvälfärdsersättningarna för mjölkkor/kvigor handlar således om att betestiden i djurvälfärdsersättningen omfattar längre tid än vad lagen kräver. För övriga djurslag handlar djurvälfärdsersättningen i stället om att djurvälfärdsersättningen reglerar att djuren ska gå på gräsmark, inte enbart utevistelse eller röra sig fritt i naturliga gångarter. Ersättningen är tänkt att lämnas per djur förutom för hästar där det i stället bör vara en ersättning till djurhållare/ansvarig brukare för betesmarken, baserat på antal hästar som går på gräsmark.

Ettåriga miljöersättningar

De ettåriga miljöersättningarna är ett nytt element i denna CAP-reform och är en del som innebär den största förändringen av politiken. LRF ser positivt på att regeringen har satt samman ett paket av ersättningar som inte medför att jordbruksproduktionen kommer att minska eller inskränkas i någon större omfattning. Det är också positivt att regeringen föreslagit ett genomförande av helheten av CAP som innebär att de ettåriga miljöersättningarna kan uppgå till en något mindre andel av budgeten än vad EU-regelverkets grundregler kräver. LRF har framfört att vi anser att ekologisk produktion borde ligga kvar i pelare 2, denna inställning kvarstår men givet

att genomförandet av politiken nu kommit så långt, ser vi att det är svårigheter att ändra detta under perioden 2023 – 2027.

Det är en balansgång att hitta rätt budgetmässig nivå på de ettåriga miljöersättningarna. Ökar ersättningarna så påverkar det nivån på gårdsstödet. LRF vidhåller trots detta ståndpunkten att ersättningen för precisionsjordbruk planering bör lämnas för åkermark i hela landet och detsamma gäller vårbearbetning och mellangröda. Detta skulle bli extra aktuellt om anslutningen till ersättningarna inte möter uppsatta målsättningar. I Jordbruksverkets utredning om ettåriga ersättningar från mars 2021 (Dnr 3.1.17-03513/2021) fanns förslag till utformning av två ersättningar för att öka precisionen inom jordbruket där vissa komponenter ingår i den ettåriga miljöersättningen precisionsjordbruk planering som ingår i CAP-planen. LRF ser att vissa komponenter från Jordbruksverkets förslag som inte kom med i CAP-planen på sikt skulle kunna komplettera den ettåriga miljöersättningen för precisionsjordbruk planering. I förslaget fanns t.ex. komponenter som skulle kunna stärka stallgödselhanteringen på djurhållande företag.

LRF har förstått att Jordbruksverket ändrat sig vad gäller mellangröda och vårbearbetning så att dessa ersättningar ska gå att kombinera på samma mark. Detta är mycket välkommet.

Trädgårdssektorn (frilandsodling) har egentligen möjlighet att ta del av alla ettåriga miljöersättningar, dock kommer det bli svårigheter att uppfylla kravet om växtnäringsbalans i miljöersättningen för precisionsjordbruk planering för ett flertal sektorer inom trädgård eftersom det i praktiken är få rådgivare i landet som har möjlighet och/eller kompetens att ta fram växtnäringsbalanser. Det är också olyckligt att permanenta grödor är undantagna (bär- och fruktodling) från ersättningen för precisionsjordbruk planering.

Grundvillkor

CAP-reformen innebär att förgröningsstödet villkor görs om till grundvillkor, vilket är det nya namnet på tvärvillkor. LRF bedömer att förändringarna kommer att påverka företag med växtodling i högre grad än företag med animalieproduktion eftersom företag med en hög andel vallodling i många fall kommer vara undantagna från de utvidgade reglerna.

De grundvillkor som LRF är mest oroad för är villkoret om växelbruk (GAEC7) och villkoret om marktäckning under känsliga perioder ("grön mark-regler", GAEC6). Om dessa villkor inte kan införas på ett sätt som är anpassat för svenska förhållanden kommer det innebära de mest genomgripande förändringarna för svensk växtodling sedan omställning 90 då stora delar av Sveriges odlingsmark lades i träda. De svenska naturgivna förhållandena med en hög andel lerjordar i kombination med nordiskt klimat innebär att odlingsystemet i Sverige skiljer sig jämfört med stora delar av övriga Europa. EU-regelverket kring grundvillkor är bättre anpassat för länder längre söderut.

En alltför strikt tillämpning av grundvillkoren riskerar att snarare försämra än förbättra miljön. Vi ser till exempel att en alltför strikt tillämpning kan försämra jordhälsan genom att lantbrukare tvingas bearbeta marken vid en olämplig tidpunkt eller tvingas till odlingssystem som snarare minskar än ökar kolinlagringen. Vidare ser LRF att en strikt tillämpning kan leda till en omfattande förflyttning från spannmål för humankonsumtion till spannmål för foderproduktion. Det skulle kraftigt minska lönsamheten i växtodlingen i landet och minska försörjningstryggheten. Sammantaget ser vi att föreslagna åtgärder leder till att svensk livsmedelsproduktion kommer minska. Detta i ett läge där signalerna i övrigt snarare handlar om att stärka och öka produktionen.

Förutom de negativa effekter en icke ändamålsenlig tillämpning kan ge för lantbruksföretagen och miljön, ser vi också att de administrativa kostnaderna för myndigheterna kan bli oerhört omfattande.

LRF ger därför starkt stöd till regeringens förslag om att grundvillkoret om växelbruk (GAEC7) bör tillämpas genom att nuvarande villkor om gröddiversifiering (så som det tillämpas i förgröningsstödet) ska gälla i hela landet samt att grundvillkoret om marktäckning under känsliga perioder (GAEC6) inte utökas annat än i Svealand.

LRF uppskattar att regeringen, enligt kommenterad dagordning, framfört i jordbruksministerrådet att det även under 2023 och framåt ska vara möjligt att bedriva jordbruksproduktion på miljöytor (GAEC8), särskilt i den situation vi befinner oss med anledning av Rysslands invasion av Ukraina.

Investeringsstödet

Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft har fått en stärkt budget vilket LRF välkomnar. Vi förstår att Jordbruksverket arbetar med förenklingar kopplade till ansökningsprocessen för lantbruksföretagen liksom förenklingar av länsstyrelsernas urvalsprocess. Jordbruksverket har angett att en faktor som kommer väga tungt i urvalskriterierna är i vilken utsträckning företagen vill investera för att utöka sin produktion. LRF ställer sig givetvis bakom att investeringsstöd ska lämnas för att öka produktionen i landet, men ser också att bibehållen produktion är en viktig aspekt. Alla företag har inte möjlighet att utöka sin produktion av t.ex. mjölk eller kött, en begränsande faktor i många trakter är det inte är lätt att få tillgång till större arealer jordbruksmark. Likväl kan en investering vara strategiskt viktig för ett företag t.ex. för att förbättra arbetsmiljön eller djurvälståndet och därigenom förbättra produktionsförutsättningarna. Det är heller inte klarlagt hur t.ex. energieffektivisering i växthus kommer hanteras utifrån aspekten bibehållen produktion. Alternativet kan vara att produktionen på ett visst företag upphör.

LRF anser att ovanstående aspekter också bör tas om hand i kommande urval av vilka ansökningar som ska beviljas investeringsstöd. I skenet av Rysslands invasion av Ukraina har frågor om livsmedelsförsörjning och beredskap kommit i fokus, och detta förstärker behovet av att såväl utökad som bibehållen produktion bidrar till

livsmedelsförsörjningen i Sverige på lång sikt. LRF ser fram emot fortsatt dialog om denna och andra frågor kopplade till investeringsstödet.

Omfördelning av stöd mellan företag

Reformen av jordbrukspolitiken kommer att leda till omfördelning av CAP-ersättningar mellan sektorer och regioner i Sverige. Det krävs att de olika ersättningsformerna vägs samman för att skapa en helhetsbild.

LRF står bakom regeringens förslag om att inte införa ett omfördelningsstöd och ser positivt på att regeringen föreslagit att begränsa nedtrappningen av höga gårdsstödsbelopp till endast 10 procent. Precis som regeringen har anfört så finns åtgärder inom CAP som en stor andel av mindre och mellanstora företag tar del av, t.ex. betesmarksersättning och kompensationsstöd, och budgeten har också stärkts för dessa ersättningsformer. I och med reformen, kommer visserligen gårdsstödet att höjas till cirka 150 euro per hektar (från cirka 130 euro idag), men samtidigt tas förgröningsstödet om cirka 70 euro per hektar bort. Nettoeffekten av dessa två förändringar blir en minskning om cirka 50 euro per hektar eller 25 procent. Ytterligare minskningar genom mer omfattande nedtrappning av gårdsstöd över ett visst belopp eller genom att införa ett kraftigt omfördelningsstöd från större till mindre företag skulle inte vara förenligt med ambitionerna i den nationella livsmedelsstrategin och är heller inte ändamålsenligt givet rådande kostnadssituation för lantbruket. Neddragningen om 25 procent är redan väldigt kraftig. LRF ser att det i dag finns starka skäl att skjuta på denna del av reformen. Samtidigt måste det göras en sammanvägning av alla delar av CAP-reformen.

De nya ettåriga miljöersättningarna kan inte likställas med gårdsstödet och förgröningsstödet, bland annat eftersom ersättningarna beräknas helt olika. Gårdsstödet faller inom kategorin inkomststöd och det är budgeten i kombination med de totala ansökningarna som avgör ersättningsnivån. Miljöersättningarna byggs upp utifrån kalkyler av de merkostnader och det intäktsbortfall som villkoren i ersättningsformen ger upphov till. I LRFs beräkningar har vi därför tagit med att miljöersättningarna även innebär en kostnad för lantbrukaren.

LRFs beräkningar pekar på att den företagskategori som kommer se de totala CAP-ersättningarna minska mest, är företag med grovfoderbaserad djurhållning utanför kompensationsstödsområdena. Det är vanligt att företagen har en omfattande grovfoderproduktion av vall; en gröda som inte går att kombinera med de ettåriga ersättningarna för fånggröda, vårbearbetning eller mellangröda. Miljöersättningen för vallodling om 500 kronor per hektar kommer dessutom att tas bort. Skillnaden i total CAP-ersättning varierar dock beroende på företagets vallareal i förhållande till betesmarksarealen. För företag med en hög andel naturbetesmarker dämpas den negativa effekten något genom höjningarna av ersättningen för vissa markklasser naturbetesmark.

Beräkningarna pekar också på att växtodlingsföretag och grönsaksproducenter i slättbygder kommer se de totala CAP-ersättningarna minska. För de företag som redan

Idag har miljöersättning för fånggröda och vårbearbetning ger de höjda ersättningsnivåerna ett tillskott jämfört med dagens nivå. Nyanslutning till de ettåriga miljöersättningarna kan dock inte räknas som ett tillskott fullt ut givet hur ersättningsnivåerna är beräknade.

Sammanfattningsvis kan LRF konstatera att i slättbygdsområden kan nästa CAP-period innebära en förflyttning mot en högre andel ettåriga grödor hos djurhållande företag (kraftfoder). Detta om ersättningen för vallodling tas bort och de ettåriga miljöersättningarna för fånggröda, mellangröda och vårbearbetning inte går att kombinera med vall.

Inom kompensationsstödsområdena är bilden mer heterogen i och med att höjningen av kompensationsstödet i många fall väger upp nettoeffekten av det förändrade gårdsstödet och borttagna förgröningsstödet, åtminstone för nötkötts-, mjölk- och fårproducenter med grovfoderbaserad produktion. I de stödområden där det inte har föreslagits någon höjning av kompensationsstödet för typjordbruk 1 blir effekten ungefär densamma som för företag med djurhållning i slättbygder. En positiv aspekt gäller för får, där regeringen föreslagit att djurräkningen ändras så att det framöver ska krävas 5 i stället för idag 7 får för en djurenhet. I kompensationsstödsområden gör detta att fler företag kan kvalificera sig för typjordbruk 1 vilket är mycket välkommet.

Företag inom hästsektorn kommer se de totala CAP-ersättningarna minska oavsett geografiskt läge genom det förändrade gårdsstödet och också genom att vallstödet tas bort. För de hästföretag som har naturbetesmarker balanseras minskningen något. Hästföretagare får inte del av kompensationsstödet – vilket LRF ifrågasätter – och därmed inte del av de höjda stödbeloppen för typjordbruk 1 – 3.

Ovanstående beskrivning av CAP-reformens effekter är de faktorer som gör att LRF föreslår ett gräspaket med återinförd vallstöd, stärkt kompensationsstöd och djurvälståndersättningar för betande djur. Dessa delar kräver utökad nationell medfinansiering för att kunna realiseras, totalt närmare 1 miljard kronor per år.

Avslutande ord

Jordbrukspolitiken är komplex men oerhört viktig för lantbruket i Sverige och i övriga EU. På ett övergripande plan anser LRF att regeringen har gjort flera kloka val i förslaget till CAP-plan men detta brev beskriver också delar där LRF anser att planen bör korrigeras och att ökad nationell medfinansiering är påkallat. Vi ser dock att de delar som kräver ökad nationell medfinansiering inte bör läggas in i CAP-planen förrän till stödår 2024. För LRF är det prioriterat att Jordbruksverket har möjlighet att sätta politiken på ett bra sätt år 2023 och samtidigt jobba med de krisstöd som regeringen aviserat under våren.

Det område som LRF ser störst oro kring utifrån kommentarerna i EU-kommissionens observationsbrev, är tillämpningen av grundvillkoren i Sverige, särskilt grundvillkoret om växelbruk (GAEC7) liksom grundvillkoret om marktäckning under känsliga

perioder (GAEC6). En tillämpning av reglerna som inte är anpassat till svenska förhållanden riskerar att skada svensk växtodling utan att ge ökad miljönytta. Vi bistår gärna regeringen med ytterligare kunskap och argument kopplat till detta och andra frågor kopplade till den strategiska CAP-planen.

Med vänliga hälsningar

Palle Borgström
Riksförbundsordförande LRF

Kopia till Christina Nordin, Jordbruksverket samt Riksdagens Miljö- och jordbruksutskott